

handelen, noget som må siges at være stærkt omdiskuteret. Ikke mindst synes det vanskeligt alene ud fra handelen at forstå det radikale nybrud, der sker fra slutningen af det 10. århundrede til begyndelsen af det 12. århundrede, hvor antallet af byer – eller måske snarere urbaniserede bebyggelser – synes at eksplodere. Handelen har naturligvis spillet en ikke ubetydelig rolle, men idag tillægger man tillige redistributionen af landbrugets ressourcer baseret på den feudale og regale økonomi med de urbaniserede bebyggelser som omdrejningspunkt en stor betydning for disses udvikling. Det kan også tjene til forklaring af, hvorfor enkelte byer (f.eks. Roskilde og Lund) udviklede sig til store centre, et forhold, som ikke skyldtes fri handel, men primært disse byers rolle som politisk og religiøst funderede redistributionscentre. I det hele taget synes forfatterens gentagne fremhævelser af »markedsøkonomiens« betydning ikke at være overbevisende begrundet.

Forfatteren mener ud fra sine studier af byplanerne at kunne fastslå, at disse er oprindelige, dvs. at grundstrukturen i gadeforløb m.v. går tilbage til anlæggelsesfasen, hvilket på Fyn typisk vil sige det 12. århundrede. Andre undersøgelser synes imidlertid at vise, at der i løbet af middelalderen kan foregå radikale ændringer af byplanen. Udgravninger i Slesvig by har således afsløret, at torvet (Rathausmarkt), som alle troede var oprindeligt, først er kommet til i det 13. århundrede, hvor det blev udlagt over en tidligere kirkebygning, kirkegård og almindelig bebyggelse. Udlægningen af torvet må i Slesvigs tilfælde have betydet en omlægning af byens trafik. Det er muligt, at byplanerne for Fyns vedkommende går tilbage til byernes anlæggelsestidspunkt, men på basis heraf at drage konklusioner for alle de danske middelalderlige byers vedkommende synes ikke holdbart – alene forholdene i Slesvig by taler herimod.

Den væsentligste del af bindet er imidlertid ikke teoridannelsen, men gennemgangen af de 10 middelalderlige byplaner på Fyn og omliggende øer. Hver by behandles indgående med en redegørelse for byens placering i landskabet, for oplandstrafikkens veje, gadenettets udfoldelse etc. Hver by indplaceres i en overordnet typologi af byplaner, ligesom byens alder og senere udvikling diskuteres. Beskrivelsen af de enkelte byer er anskueligt illustreret med kort og fotos. Endelig er der for hver by en fyldig litteraturliste. Serien kan stærkt anbefales til alle, som arbejder med middelalderlige byer og disses senere udvikling, og man får ligefrem lyst til at anvende bogen som guide ved byvandring.

Poul-Erik Bjørn Nielsen

Jydske Lov 750 år. Red. af OLE FENGER og CHR. R. JANSEN. Viborg, Udgiverselskabet ved Landsarkivet for Nørrejylland, 1991. 312 sider, ill. 375 kr.

Jubilæumsværket om Jyske Lov er af høj standard. Det indeholder lutter vægtige bidrag af 17 estimerede forskere, selve lovteksten på nutidsdansk, omhyggeligt redigerede billedtekster og henvisninger. En beskeden note omtaler en lokal komité, der sammen med Landsarkivet i Viborg har forestået udgivelsen. Den har gjort sit arbejde godt.

Bidragene falder naturligt i små grupper. Først kommer den europæiske og danske baggrund, som Stig Jørgensen, Michael H. Gelting, Ole Fenger, Helge

Paludan og Erik Ulsig har taget sig af. Dernæst følger analyser af Jyske Lov, set fra sociale, sprog-, landbo- og militærhistoriske synsvinkler, skrevet af Ole Degn, Inger Dübeck, Allan Karker, Poul Meyer, Grith Lerche, Erik Oksbjerg og Hans Chr. Bjerg. Tre lokale indslag om bisp Gunner, den formodede hovedkraft i lovarbejdet, hans nedbrudte katedral og middelalderbyen Viborg står Chr. R. Jansen, Jens Velle og Hans Krongaard Kristensen for, mens Ditlev Tamm og Poul Erik Olsen slutter rækken ved at minde om Jyske Lovs utrolige sejlivethed, dens rolle i 17-1800-tallets juridiske og historiske diskussion og de enkelte bestemmelser, der har overlevet helt op til vor tid. Endelig må billedredaktøren, Erik Levin Nielsen, ikke glemmes, endsiges Majestæten, der har leveret et malmfuldt forord.

Mange gode kræfter har altså bidraget til værket. Det kan synes urimeligt at pege på mangler eller huller i fremstillingen, men tanken ledes uvilkårligt hen på det, der ikke er kommet med. Mest iøjnefaldende virker springet fra den gode bisp Gunner til Danske Lov 1683, der næsten ligner et afbud. Vel er domspraksis og retslov i senmiddelalderen og 15-1600-tallet en ordentlig mundfuld, men man savner i det mindste et afsnit, der begrunder forbindelsen mellem Jyske Lov og landstinget i Viborg. Loven blev som bekendt givet i Vordingborg, og intet i teksten antyder, at den skulle være specielt beregnet på det jyske retsområde, hvilket bisp Gunnars levned heller ikke påstår. Tværtimod er omtalen så vag, at den snarest taler imod at tilkende Viborgbispen en særlig andel i tilblivelsen. Lidt provokerende kunne man spørge, om ikke et prospekt af Gåsetårnet strengt taget havde været mere relevant end de i øvrigt fortræffelige bidrag fra Viborg?

Mikael Venge

FRØDE FYLLINGSNES: Undergangen til dei norrøne bygdene på Grønland i seinmellomalderen. Eit forskingshistorisk oversyn. Middelalderforum/forum mediaevala. Skrifter 2. Oslo 1990. 296 s., ill., kort. With an English summary.

Denne bog behandler på et let tilgængeligt nynorsk forskningshistorien omkring de grønlandske nordbobygders undergang og må herunder tillige tage stilling til vor stigende viden om nordbobygderne. Efter et indledende kapitel om kilderne går bogen over til at behandle de forskellige teorier i deres samfundsmæssige kontekst. Der lægges for med konfrontationsteorien, den tanke, at nordboerne blev udryddet af de nordfra kommende eskimoer. Her lægges vægt på europæiske hvalfangere og kolonisters syn på eskimoerne som »vilde«, snedige og upålidelige. Fyllingsnes gør en del ud af kolonisternes nedladende syn på eskimoerne; han har tydeligvis ikke oplevet grønlænderen Niels Rosing med stille værdighed fortælle, at da nordboerne forsvandt, »var der nogen, der hjalp dem på vej! Da Fritjof Nansen på ekspeditioner mødte en venlig, generøs grønlandsk befolkning, udkastede han assimilationsteorien, den tanke, at de norrøne grønlænderne og nordfra kommende eskimoer havde forenet sig i den nuværende eskimoiske befolkning. Endelig har skandinaviske udvandrere til USA været optaget af teorien om, at nordboerne skulle være emigreret til Amerika. En sidste tese om en exogen katastrofe udgøres af teorien om, at de vesteuropæiske pirater, der vitterligt plagede Island i det femtende århundrede, skulle have gjort det af